

Okno besede 2008

13. Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev

Murska Sobota, 26. in 27. september

13. Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev

Murska Sobota, 26. in 27. september

Murska Sobota, 26. in 27. september

Murska Sobota, 26. in 27. september

Okno besede

Srečanje slovenskih
mladinskih pisateljev

2008

Okno besede

Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev 2008

SIMPOZIJ

Slovenska
mladinska književnost
in film

Priveditelj: revija Otrok in knjiga
Moderatorja: Darka Tancer Kajnih, Zdravko Duša

Oko besede

ZDRAVKO DUŠA

KO SE BESEDA RAZPIRA V POGLED IN BRANJE V GLEDANJE

Že sam naziv **Oko besede** nas pravzaprav pelje neposredno k naši današnji temi – filmu. Smo v razmerah in času, ko se beseda razpira v pogled in branje v gledanje. Živimo 'čas brez pravljič', ki pa je po drugi strani čas čiste infantilizacije življenjskega stila. Virtualni svet, ki ga je pomenila literatura, se seli v vizualne in digitalne medije. V času, ki ga mladi preživijo z virtualnimi in interaktivnimi vsebinami, zavzema vse večji delež digitalna komponenta (računalnik & mobilni telefon), sledi jima vizualna (tv), delež knjige je vedno manjši.

Pravilo je, da so literarne uspešnice zaželeno gradivo za filmsko oziroma televizijsko adaptacijo. Če pogledate seznam knjižničnega nadomestila, so med izvirnimi avtorji čisto na vrhu skoraj izključno pisci za otroke in mladino. Torej je literatura za mlade največji vir uspešnic. Zakaj se kljub temu pogosteje ne prenaša v vizualni medij?

Literarni avtorji so bili dolgo po definiciji nenaklonjeni prenosu v medije, še zlasti pa lastnemu delu na scenarijih. Danes je med literati vse več mnogoživk, ki prehajajo iz medija v medij. Po paradigmatici Svetlani Makarovič prihajajo Desa Muck, Feri Lainšček, tudi Milan Dekleva, Andrej Morovič in drugi. V kratkem času, ki je na voljo, bi poleg teoretičnih analiz radi osvetlili tudi nekaj praktičnih vidikov..

Adaptacija – avtorjeva izkušnja Avtorjeva sreča in nesreča, upi in razočaranja pri prenosu na film, če niste ravno Luc Besson. Kako prijeti v klešče producenta in vendarle uveljaviti tudi svoj prav (da o denarju ne govorimo)?

Adaptacija – producentova strategija Anica avtorice Dese Muck je dolgo čakala na svojo telegenično podobo. Zdaj je posneta in v montaži. Kako je nastajala televizijska zgodba o Anici – založnikov in producentov vidik. V kakšni obliki se je zgodila adaptacija. Kaj lahko pričakujemo od nje?

Adaptacija – work in progress Danes bi si morali ogledati film *Distorzija* po nagrajencu z večernico leta 2006. Zakaj ga ni in kakšne pasti stojijo na poti prenosa v tv/filmski medij? Projekt ekranizacije romana *Distorzija* od prve ideje in delavnice na Slovenskem knjižnem sejmu do sedanjega 'razsutega stanja' v montirnici slovenske televizije.

Oko besede

ZDRAVKO DUŠA

KOKAKOLA DEČKI IN KEKEC KOT PAŠTETA (INTERVJU)

Zdravko Duša je v slovenskem kulturnem prostoru aktiven kot pisec, prevajalec in urednik. Še prej je bil zelo kratek čas novinar na Delu in pet let copywriter pri Studiu marketing. (Slogan "Slovenija, moja dežela", ki ga v zadnjih razpravah okoli identitete Slovenije spet pogrevamo, je njegov izdelek iz tistega časa.) V zbirki Najst, ki jo ureja pri Cankarjevi založbi, je izšel dobitnik letošnje večernice, roman *Distorzija*, ki ga bo 'scenaristično gnezdo' Pokaži jezik v okviru drugega nadaljevanja projekta *Iz knjige v film* na Slovenskem knjižnem sejmu predstavilo že tudi kot že scenarij.

- Kje vidite bistveno razliko med pravljicami nekoč in filmskimi pravljicami danes?

»Značilnost klasične pravljice je njeno izvorno podajanje, pripovedovanje, kar pomeni, da je bil njen socializacijski moment povsem drugačen: zajema tudi družabnost, ritualnost in stik med generacijami. Prav tako so se pravljice nekoč dogajale redkeje, bile so predmet želje, premišljevanja, pričakovanja, medtem ko si jih danes lahko otroci ogledajo tako rekoč kadarkoli želijo. Bistvena razlika je torej v obliki konzumacije, ki je pri novih medijih le še solipsistična, in pogostosti, ki je posledica večje produkcije. Danes pač produkcijo vsega, tudi pravljic in drugih vsebin za otroke, diktira bitka za tržne deleže. Stvari morajo nastajati, ne glede na to, ali obstaja notranja ali zunanja logika in potreba. Oziroma je produkcija že zavzela mesto te logike in potrebe.«

- Filmi, oziroma animirane slike, so danes eden od prvih vstopov otroka v umetnost. Nastopijo skoraj sočasno z zgodbami iz knjig, ki jih starši berejo otroku. Ali mislite, da bogatijo ali siromašijo otrokov notranji, imaginarni, fiktivski svet?

»Otroci se danes tudi zaradi tega naučijo stvari doživljati drugače. Beseda, kot vsi vemo, zahteva večji miselni angažma kakor slika, ki nas prej in močneje zagradi in usmeri pozornost. Ali je to bogatenje ali siromašenje? S sliko se vežejo druge kvalitete, ki jih prav tako ne gre podcenjevati. Vsekakor mislim, da je pametno, da starši

pričnejo brati otroku že zelo zgodaj, saj le-ta s tako ponotranji branje kot ritem in ritual. Ko bereš majhnemu otroku, ti že zelo kmalu prične zgodbo pripovedovati nazaj, medtem ko sliko obnavlja mnogo težje. Te stvari so komplementarne.«

- Če sta zgodba in slikanica otroka včasih pripravljali za knjigo, lahko rečemo, da ga danes ob knjigi pripravljata še za televizijo, računalnik in mobilni telefon. Multimedijalnost je torej sodoben način vstopa otroka v svet, estetiko in spoznanja. Kako se mu po vašem mnenju vrednostno oblikuje svet?

»Zdi se mi, da so danes filmske in digitalne animacije, ki jih gledajo in hodijo gledat skorajda vsi otroci, narejene dosti natančno, s sporočilom, ki zna biti pozitivno in spodbudno. Seveda je včasih tudi izjemno agresivno, ampak agresija in krutost sta navsezadnje tudi del otrokovega sveta, tu ni kaj moralizirat. Saj so bile klasične pravljice tudi agresivne. Zgodba teče od Rdeče kapice preko racmana Jake do Nindža želv, vsaka zrcali svoj čas in vrednote. Ko pa otroci vstopijo v svet računalnikov, so seveda tisti hip v globalu in multimediji. Za mojo generacijo je takšno odraščanje nepredstavljivo, zato tudi ne vem, kako delujejo možgani nekoga, ki je že od petega leta naprej priključen na svetovni splet. Je to res nek bistven premik ali pa gre samo za novo, drugačno dimenzijo, ki jo prenapihujemo? Gre samo za dodaten medij, orodje? Res pa je, da je računalnik narejen tako, kar velja tudi za mobilne telefone, da otroka navaja k hitrim komunikacijam. Tukaj vidim bistveno razliko - v navajanju k hitremu in učinkovitemu razmišljanju in, posledično, tudi delovanju. Pa k individualizaciji, ki je bolj agresivna in obrambna hkrati.«

- Bi lahko morda špekulirali o dolgoročnih posledicah učinkovitosti?

»Mislim, da linija človekovih osnovnih čutenj in reakcij ostaja nespremenjena. Vprašanje je le, kako se potem znotraj tega distribuira ostalo, kar pade vmes. Je čutenje zato površnejše, krajše? Mogoče pa se po drugi strani stvari, za katere smo nekoč porabili ogromno emocionalne energije, a so lahko bile prav tako odvečen balast, razrešijo hitreje. Ljudje se danes dobijo in pogovorijo prej, a se hitreje tudi razidejo.«

- Ob multimedijalnosti kot novi dimenziji sveta kreacije se danes pojavlja še nov, močno razširjen sistem eksploatacije. Ali lahko mirno rečemo, da le-ta postaja celo pomembnejša od kreacije same?

»Nič presenetljivo novega, saj je že Popaj nastal zaradi reklamiranja špinače. In Disneyev Skopušnik je bil s svojo probankirsko logiko svinjski, kakor navsezadnje vsi Disneyevi junaki, ki mirno tolčejo in eliminirajo vsakogar, ki se jim postavi na pot. Ta hip je neposredno vključevanje v konzum vseobsegajoče. Že v televizijske bloke, ki jih gledajo otroci, nasujejo oglaševalci toliko reklam in jih tako povežejo z drugimi vsebinami, da jih to uvede v svet, ki ga nikakor ni mogoče misliti brez blagovnih znamk. Pravzaprav je eksploatacija nekoliko zastarel izraz, gre za vzpostavljanje vrednostnega sistema. Za distribucijo potrošniških vrednot, kategorij, zahtev, navad, kakor koli. In če se že odrasel težko z distanco odloči, kaj bo s ponujeno informacijo

naredil, tega od otroka ni mogoče pričakovati. Percipiranje sveta skozi blagovne znamke je *common point* tega trenutka; kadar se percepcija in komunikacija zožita zgolj na ta nivo, smo pa seveda že pri nereflektiranem sprejemanju realnosti.«

- Imate pri tem v mislih tudi Kekca kot pašteto in Krpana kot sol?

»Potreba po identifikacijskih znamkah je danes neustavljiva. Blagovna znamka je namreč prazna stvar. Oglaševanje je zato pripravljeno vzeti vsakršno kategorijo ali ime, da bo lahko izdelek identificiralo z nečim ali nekom, ki si ga boste zlahka zapomnili ter vzeli za svojega. Ko odrastemo, postane Kekec nostalgichen zaznamek iz otroštva in prav to je tudi tisto, kar pri Kekec pašteti prodaja - sentiment. Res pa je, da nikoli povsem ne vemo, zakaj se določena blagovna znamka prime, druga pa ne – tudi če obe igrata na isto noto.«

- Zanimivo je, da slovenski produkcijski sistem nenehno pušča ob strani kultne izdelke knjižne produkcije za otroke. Od znanih junakov najdemo na kaseti in morda na DVD-ju ponovno Kekca, ki mu družbo dela le še Zvezdica Zaspanka, ta bo drugo leto denimo praznovala 55 let, ki pa je le ekranizirana verzija lutkovne predstave?

»Marsikaj še pride. Če sta včasih otroškega junaka naredila pisatelj in ilustrator, sodobna produkcija danes razmišlja o junaku večplastno. Geneza zgodb vedno bolj poteka takole: ugotovi se, da pri otrocih med – deniva – šestim in sedmim letom obstaja nezapolnjena vrzel. Psihologi ocenijo, kaj v tem obdobju potrebujejo, in marketinški strokovnjaki povedo, kaj od tega že imajo in kaj ne. Nastane projekt, katerega rezultat je junak, izpopolnjen do najmanjših podrobnosti. Ob tem naredijo še načrt za knjigo, igrače, računalniške igrice... Naj ilustriram s primerom: neka založba je ugotovila, da se po določeni starosti punčke nehajo identificirati s princeskami. Nastalo luknjo, ki traja vse do starosti, ko se njihova identifikacija prične vezati na pop zvezde, je treba zapolniti ali bolje izrabiti. Za to obdobje so si nato izmislili vile. Dobili so uspešno! Seveda sledi televizijska nadaljevanja in vse drugo. O tem sem zadnje čase precej pisal, pripravljam pa tudi konkretne projekte.«

- Temeljijo te, reciva jim načrtne, produkcije zgolj na marketinških ciljih ali pa je ob ter prisoten tudi ideološki, infiltracijski moment?

»Kje je pa danes še kakšna razlika med tem dvojim? To je pač življenje, ki ga živimo vsi od hipa, ko smo rojeni v ta svet. Življenje v družbi medijev in produkcije imidža. Svoj čas ste se odločali ali ravnali neodvisno, kot 'vi', kot oseba, ki je določena samo z moralnim in vrednostnim sistemom, sicer pa ste bili neka odprta entiteta, medtem ko se danes imidži nanašajo in načrtujejo vnaprej. Od mladega človeka, že od otroka, se zato ne pričakuje, da bo v skladu s seboj, takšen kot je, temveč v skladu z nečim, v čemer se ugleda. Pozicije družbenih imidžev so že tako razdelane in nastavljene, da si jih le še izbiramo, kot v megamarketu. Se mislimo skozi. Vloge nas čakajo. Na enak način je narejena tudi produkcija za otroke. Človek kot potrošnik je segmentiran. Vse, kar moramo storiti, je, da poiščemo svoj segment. Po drugi strani

pa se trg bliskovito odziva na tisto, kar še vedno vznikne po naključju, in sproti kapitalizira kreativnost. Lepa primera sta Dan Brown in Harry Potter.«

- Zakaj pa potem, če se vrneva nazaj, masovno ne reproduciramo tradicionalnih slovenskih likov?

»Segmentacija je pri nas še vedno v naraščanju, poleg tega smo seveda zgodovinsko pogojeni in vzgojeni k prevzemanju. Nismo in nikoli ne bomo svetovni trendsetterji. In karkoli že govorijo o različnosti kultur, zmeraj je treba vedeti, da trenutno fascinirajo globalne znamke. Ampak ob fascinaciji je tudi intima. Ta je lačna drugih vsebin. Ne 'ali-ali', ta 'ob' je danes pomemben. Zdaj eden zdaj drugi bo pogruntal, da se to spleča. Ali pa, da ga preprosto bolj veseli kot povzemanje globalnega špila. Takrat bomo imeli tudi to.«

-Zanimivo je, da z vnosom likov iz tujine nimamo problemov. So otroci morda zato prikrajšani za kakšen del svojega kozmosa, v katerem komunicirajo?

»Na knjižnem sejmu v Frankfurtu je neki španski producent na delavnici o knjigah, filmih in avtorskih pravicah rekel: 'Jasno je, da bom vsebine iskal le pri znanih pisateljih svetovnih nacij in ne pri, recimo, Slovencih.' Nimam pojma, kako se je spomnil prav nas. Skratka, želel je poudariti, da je takšno tveganje preveliko. Naš problem je razmerje med posebnim in univerzalnim: kje je tvoje posebno toliko posebno, da lahko prepričaš nekoga v njegovo univerzalnost. Potem se zgodbe pač obnavljajo lokalno. Za Mobitelov Planet 9 pripravljamo zdaj že nekaj let spletno stran in tekmovanje kratkih, do petminutnih digitalnih filmov: predlanskim je zmagal filmček nekega srednješolskega kluba o Kekcu, ki je parafriziral različne uporabe tega lika, od pravljice do filma in paštet. Vsaka generacija očitno potrebuje priložnost po svoje definirati to, kar je z otroštvom pridobila. Tudi s sedanjo mlado generacijo ni nič drugače.«

-Obdobje odraščanja torej zahteva svoje junake. Ti so doslej iskali svojo identiteto v odkrivanju in uničevanju zla v zgodbah, s katerimi se otroci začnejo neposredno vključevati v svet odraslih. Kako je s ponudbo vzorov v medijih danes?

»Greva k segmentu, ki ga najbolje poznam – h knjigam za najstnike. Na eni strani smo danes priče masovni produkciji, ki se odziva na obča mesta znanih, popularnih psiholoških potreb. Recimo: punce od določenega leta naprej naj bi imele rade zgodbe o konjih in prvih zaljubljenostih, fantje o raziskovanju, pustolovščinah in športu ... Na drugi strani se prav tako vztrajno obnavlja produkcija besedil, ki naj bi katalizirala stik s travmatičnim, kot je denimo razpad družin, pogoste so tudi zgodbe o bulimiji, mamilih in ekscesnih situacijah, s katerimi se mladi srečujejo. To je nekako konstantna produkcija, ki se z niansiranjem pedagoških podtonov vedno ponavlja. Včasih pa na tem zrasedo kritični, reflektirani teksti. Ravno kar sem dobil na mizo prevod *Zlate mrzlice* (Yu Miri, Japonska – spomladi izide v Najstu), ki zelo nazorno pokaže, kako razdiralen je v resnici kapitalistični sistem z vrednotami, ki temeljijo na pohlepu. Go-

vori o najstniku iz tajkunske familije, ki mu oče dovoli vse, ker računa, da bo fant po njem nasledil verigo lokalov. Roman se konča tako, da pob ubije očeta. Ali, recimo, mladi nemški pisatelj Benjamin Lebert, ki v kratkem romančku, pravzaprav nekoliko daljši zgodbi *Ptič je vran* piše o tem, kako težko je s telesno hibo odraščati in živeti v svetu, ki od tebe zahteva popolnost: kokakola dečki so lepi dečki in kokakola punce so lepe punce. Vsak dan, ko prideš ven, ti vsaka slika, vsak oglas, vsak plakat dopoveduje, da nisi po standardih in kot takšen v tem svetu nimaš šans. Dušan Dim je v nagrajeni *Distorziji* jasno povedal zgodbo o smislu in nujnosti vztrajanja pri lastni poti in prepričanju, ne glede na šminkerje in zmuznete. Mislim, da so takšna besedila danes 'ta prava', saj vsi vemo, da je pritisk kapitala in z njim povezanih norm vedno hujši. Treba je to stanje reflektirat.«

- Kam potemtakem umestiti Harrypotterjanstvo in željo po happyendih, v katerih tako starejši kot mlajši dosežejo idealno stanje blažene infantilnosti?

»Kot rečeno: globalne blagovne znamke izpolnjujejo potrebo po novih identifikacijah. Če ste vi vsak dan na svetovnem spletu, ste z delčkom svoje osebe svetovljanka v najbolj konkretnem pomenu besede, in ta svetovljanka ima tudi svoje kulturne, konzumacijske, ja ... celo erotične globalne potrebe. Zato se mase zaganjajo v takih valovih semtertja zdaj za enim zdaj za drugim globalnim čudom. Problem, še enkrat, ni 'ali-ali', ampak 'ob'. Adaptacija. Če ima Harry Potter svoje fene, je moje, da ob tem še zmeraj zahtevam zbirko Najst in iščem šanse, kam jo bom preselil. In da se pri tem ne šparam. Ker smo ravno v znamenju *Distorzije*: lani smo pri Pokaži jezik, kmalu po izidu, na knjižnem sejmu startali pisanje scenarija potem romanu; delavnica je bila depresivno prazna. Tudi na leaflete, ki sem jih natisnil v angleščini in nesel v Frankfurt in Bologno, ni bilo ravno množičnega odziva svetovnih producentov. Dvomi in depra. Zdaj sta pa v enem samem mescu sedla skupaj dobro napisan scenarij in nagrada večernica. Zdaj že imamo v rokah nekaj, da gremo nabirat denar, da bomo lahko spomladi poslali Matevža Lužarja in njegov scenarij v ... ne, ne povem, kam. Tudi na tem področju nastaja konkurenca.

Okno besede

DR. META GROSMAN

MED BRANJEM BESEDILA IN GLEDANJEM (NJEGOVE) FILMSKE UPODOBITVE

Postopki prenašanja/predelave književnih besedil na filmski trak so predmet številnih obravnav, kategorizacij in razčlemb. Strokovnjaki največkrat navajajo podatek, da več kot šestdeset odstotkov filmov dolgujemo literarnim predlogam. Sprejemalčevo – bralčevo in gledalčevo – doživljanje obeh oblik pripovedi in razlike med njima pri doživljanju pa so nam precej manj znane in ostajajo nepreučevane.

Če izhajamo iz sodobne teorije književnosti kot posebne oblike umetnostne komunikacije (Grosman 2006: 183, Juvan 2006), ki ga lahko razširimo tudi na vizualno podprto pripoved filma, potem se moramo spraševati predvsem o dveh vrstah razlik med obema oblikama umetnostne komunikacije.

- Najprej lahko poskušamo razumeti posebno/različno naravo obeh predmetov, se pravi umetnostnega besedila kot zgolj jezikovnega predmeta in njegove filmske različice, ki uporablja več kodov, kot izvora bralčevega in gledalčevega doživetja. Npr. kako se sporočanje avtorjevega sporazumevalnega namena v literarni predlogi spremeni pri filmski različici, ki jo pomembno sooblikuje več sodelavcev/predelovalcev besedila pri produkciji filma.
- Še zanimivejše je vprašanje, kako se odziva bralec, ki je v interakciji z umetnostnim besedilom v jezikovni kodi, in kako gledalec, ki se hkrati odziva na več sporazumevalnih kod (nekateri strokovnjaki jih razločujejo več kot petnajst!).

Pri delu z mladimi/učenci moramo zato pričakovati sestavljen odziv, ki se lahko še bolj razlikuje od posameznika do posameznika kot pri branju. Odpira se več vprašanj: na katere kode/sestavine se posamezniki odzivajo, kako se te sestavine združujejo v celosten odziv, do kakšnih razlik prihaja med njimi, in osrednje vprašanje, kako učiti bolje utemeljeno 'branje' filma in primerjalne razlike med branjem besedil in vizualno podprte pripovedi filma.

Grosman, M. 2006: *Razsežnosti branja, za boljšo bralno pismenost.*

Juvan, M. 2006: *Literarna veda v rekonstrukciji.*

Oko besede

VITAN MAL

IMEL SEM SREČO, KER SEM S SOUSTVARJALCI FILMOV UŽIVAL V PLODOVIH SVOJEGA DELA

Pisanja o slovenskih filmih za otroke in mladino sem se bolj kot strogo teoretičnega dela lotil kot potovanja po spominih mojega otroštva in mladosti, saj sem bil ne brez naključja priča nastajanju mnogih slovenskih filmov za otroke pa tudi za odrasle gledalce. Znameniti Bojan Stupica mi je ponudil statiranje v filmu Jara gospoda, Čapu bi prišel prav kot firbec v komediji s starim avtomobilom v naslovni vlogi. A kaj, ko mi je manjkalo poguma za nastopanje pred tehnično pošastjo, imenovano filmska kamera. Dolgo sem bil v sramoto mojim filmskim staršem in starim staršem. Odkupil sem se šele po šolanju, ko sem se posvetil filmski kameri na takratni televiziji Ljubljana. Še bolj pa potem, ko sem sodeloval pri pisanju scenarijev po svojih lastnih zgodbah. Zato bom prav njim namenil nekoliko več vrstic. Glavni soustvarjalci Sreče na vrvici so žal že pokojni. V mislih imam režiserja Janeta Kavčiča, direktorja fotografije Mileta de Glerio in še koga. Pravzaprav sva ostala s skladateljem Dečom Žgurjem sama. Razen igralcev kmalu ne bo nikogar več, ki bi se spominjal nastajanja naše filmske uspešnice. Za knjigo Mali veliki junak, filmski teoretiki sploh ne vejo ali pa jo jemljejo neresno in tako zapisujejo razne neresnice in nesmisle. Eden od teh je trditev, da je Sreča na vrvici mladinska komedija. Enako oznako lepijo tudi ob obe Poletji v školjki. Jaz pa prisegam, da se ustvarjalci vseh treh filmov nikoli nismo trudili, da bi občinstvo v dvorani spravljali v huronski smeh. Nasprotno! Filmi načenjajo dovolj resno temo, primerno za vse prej kot smeh. Škoda pa je storjena: gledalec, ki bi se želel ob filmih zgolj smejeti, bo razočaran zapustil kinodvorano. Strokovnjaki v narekovajih, grešijo tudi pri drugih filmih. Kot bi želeli povečati sramotno nizko številko filmov za otroke in mladino, posnetih na Slovenskem, uvrščajo med filme za otroke tudi Dolino miru in Ne joči Peter. Med leti 1951 in 2000 je namreč nastalo pri Triglav filmu (kasnejšem Viba filmu) vsega 16 celovečercercev za mlade gledalce, kar je porazno nizka številka, če vemo, da toliko filmov posname češka kinematografija v dveh letih. Pretresljiv Štigličev film Dolina miru je zapisan v zgodovini slovenske kinematografije kot prvi slovenski film za odrasle, ki je prejel bleščeče mednarodno priznanje v Cannesu leta 1956. Dileme, komu je bil film namejen torej ne more biti. Bolj sem v škripcih pri filmih Ti loviš Franceta Kosmača iz leta 1961, in Nevidnem bataljonu, ki ga je šest let pozneje posnel Jane Kavčič. Osebnost bi oba uvrstil med filme za otroke in mladino.

Prvi je nedolžna kriminalka, v kateri otroci razrešujejo krajo v obmorskem letoviškem mestu, drugi, s tematiko narodno osvobodilne vojne, pa je uradno voden kot »drama o otrocih kot vojnih junakih«. Za naše razmišljanje o filmih, nastalih po literarnih predlogah, vse to niti ni pomembno, saj omenjeni filmi ne sodijo na naš seznam. Tako kot ne sodi tretji Kekec z naslovom Kekčeve ukane. Film ni nastal po nobenem Vandotovem delu. Scenarist Ivan Ribič je v zgodbi uporabil zgolj njegove junake, producent pa je gradil komercialni uspeh na popularnosti prvih dveh filmov o Kekcu.

Zavoljo že omenjen skromne bere filmov za mlade, bom imenoval vseh šestnajst filmov, saj bo le tako razvidno, da so bila najplodnejša leta za otroške in mladinske filme tista med 1977 in 1989. Pa tudi to, da sta bila Jože Gale in v prvi vrsti Jane Kavčič režiserja, ki sta posnela največ filmov za otroke. Slednji je imel še prav poseben čut za delo z otroki, saj so gledalci *Sreče na vrvi* prvič imeli občutek, da se otroci obnašajo povsem naravno in niti slučajno ne igrajo. Prav ta film je s svojo uspešnostjo med gledalci in kritiki tako doma kot v tujini dal zagon za nove mladinske filme, svoje pa je pripomoglo tudi takratno vodstvo Vibe filma, ki je imelo nekoliko več posluha zanje. V tem odboju jih je nastalo kar deset. Po letu 90 pa se spet začinja suša. Za spoznanje jo lajša produkcija osrednje slovenske televizijske hiše (ta se je že v preteklosti izkazala s televizijskimi nadaljevankami *Odprava zelenega zmaja*, *Erazem in potepuh in drugimi*), po letu 2000 pa v sodelovanju z drugimi producentskimi skupinami še edina razveseljuje mlade gledalce. Vendar pa je to že druga zgodba.

PREGLED SLOVENSКИH FILMOV ZA OTROKE IN MLADINO v obdobju 1950 do 2000

- 1951 Kekec; režija Jože Gale, scenarij Ivan Ribič in Frane Milčinski; literarna predloga : Josip Vandot, Kekec nad samotnim breznom
- 1961 Ti loviš
- 1963 Srečno , Kekec; režija Jože Gale, scenarij Ivan Ribič; literarna predloga: Josip Vandot, Kekec na volčji sledi
- 1967 Nevidni bataljon
- 1968 Kekčeve ukane
- 1970 Pastirci; režija France Štiglic, scenarij Ivan Potrč, avtorja adaptacije Andrej Hieng in France Štiglic; literarna predloga: France Bevk, Pastirci
- 1977 Sreča na vrvi: režija Jane Kavčič, scenarij Jane Kavčič in Vitan Mal; literarna predloga: Vitan Mal: Teci, teci, kuža moj
- 1978 Ko zorijo jagode; režija Rajko Ranfl, scenarij Ivan Potrč; literarna predloga: Branka Jurca, Ko zorijo jagode
- 1982 Učna leta izumitelja Polža
- 1984 Nobeno sonce
- 1985 Poletje v školjki; režija Tugo Štiglic, scenarij Vitan Mal in Tugo Štiglic; literarna predloga: Vitan Mal, Ime mi je Tomaž in rokopis Nedelje nekega poletja
- 1986 Čas brez pravljic; režija Boštjan Hladnik, scenarij Željko Kozinc in Boštjan Hladnik; literarna predloga: Borut Pečar, Čas brez pravljic

1987 Čisto pravi gusar
1988 Maja in vesoljček
1988 Poletje v školjki 2
1989 Coprnica Zofka; režija Matija Milčinski, scenarij Svetlana Makarovič: literarna predloga: Svetlana Makarovič, Coprnica Zofka
2000 Nepopisan list

Kekec

Nad idilično gorsko vasico živi zeliščar Kosobrin. Dobri starec nekega dne naleti na deklico Mojco. Kot deklo jo ima zaprto hudobni divji lovec Bedanec. Starec jo vzame k sebi, čeprav se hudo boji Bedančevega maščevanja. Ta ga res ujame in priveže k drevesu, vendar ga reši pogumni pastirček Kekec. Zdaj se sam znajde v ujetništvu, vendar zavrne ponudbo za svobodo, če bi pomagal lovcu poiskati Mojco. Ko Bedanec ponovno ujame Kosobrina, ta od strahu omedli. Kekec z vrvjo potegne Kosobrina čez gorsko steno, divji lovec pa išče skrivno rob do Kosobrinove kočice. V rovu mu je Kekec nastavil sovo, edino bitje, ki je lahko prestrašilo Bedanca. Zbeži in obvisi nad breznom. Kekec ga reši pod pogojem, da za vse čase odide iz njihovih krajev.

Kekečeva pot po Sloveniji je bila praznična. Tisk je namenil filmu precej prostora, v glavnem s simpatijo in dobrohotnostjo. Očitani so mu le, da filma ne doživljamo kot filmsko pripovedko, ampak kot realistično zgodbo z rahlim večerniškim priokusom. Gre vsekakor za uspešen film, kar dokazuje tudi zveneča nagrada Srebrni lev v Be-netkah, pa tudi dejstvo, da se je film za trajno vpisal v slovenskih dušah. Postal je nekakšna blagovna znamka. Po njem se je imenovala nagrada za najboljše dosežke na področju filma za mladino, še dandanes redno spremljamo na televizijskih ekranih reklamo za pašteto Kekec.

Srečno, Kekec

Kekec, ki skupaj z Rožletom služi za pastirja, objubi gospodarjevi hčerki Mojci zdravilo za njene slepe oči. Ko deklica nabira rože, jo ugrabi zeliščarka Pehta, da bi v svoji kočici poslušala prelepo dekletovo petje. Kekec Mojco najde in jo odpelje domov, Pehta pa zažge kočico in se umakne v votlino. Iz dekletove pripovedi materi, da Pehta pozna zdravilo za njene oči, Kekec poišče zališčarko. Ta mu očita, da bi pomagala deklici, če je on ne bi odpeljal. Deček se spoprijatelji z njenim psom, da bi ji lažje izmaknil čudežno zdravilo, a ga Pehta pri tem zaloti in zapre. Ko zasliši vaščane, ki medtem iščejo Kekca, odvrže stekleničko. Deček se ji izmuzne, pograbi stekleničko in se umakne na varno. Pes, ki ga naščuva nanj Pehta se ji upre, ženska pa vseeno pove dečku, kako naj uporabi kapljice, da bo nesrečna deklica spet spregledala.

Gledljiv film je znova razveselil gledalce, predvsem najmlajše, kritika pa je delo ocenila kot zelo povprečno in nekoliko nostalgичno obarvano.

Pastirci

Otroci iz revnih družin služijo vsakdanji kruh s čuvanjem ovac. Ko se Blaže ujame v lisičjo past in si poškoduje nogo, pride namesto njega na pašo Terezka. Prikupna deklica spre Lenarta in Ferjanča. Ko slednji skrije Lenartu pri kopanju v potoku hlače,

mu ta iz maščevanja nareže vrv na gugalnici, ki se ziblje nad prepadom. Ko Lenarta zapeče vest, se v zadnjem hipu pokesa in opozori fanta na nevarnost. Zamere izginejo in med pastirci spet zavлада duh prijateljstva.

Gledljiv film, posnet po klasičnem mladinskem delu, je kritika sprejela zelo zadržano. Po njenem mnenju Pastirci za slovenski film niti za režiserja ne pomenijo napredek, ampak zelo »korekten izdelek«.

Sreča na vrvici

Mama ima edinca Matica sicer srčno rada, a kaj ko je prezaposlena, njen soprog pa službeno dela v Libiji. Tako postane njegov prijatelj Rok, fant njegovih let. Maticevo življenje se spremeni, ko ga filmarji povabijo k snemanju filma. Z njim nastopata tudi Milena in novofunlandec Jakob. Deček se naveže na psa. Presrečen jo, ko mu ga filmarji ob koncu snemanja poklonijo, vendar pa z njunim prihodom domov, nastopijo v stanovanjskem bloku težave, katerim otroci niso kos.

Prve dni projekcije pomnim na pol prazno unionsko dvorano. Ker pa »seže dober glas v deveto vas«, se je slika hitro spremenila in film je bil nepretrgoma na sporedu okrogle tri mesece. Kritika ni skoparila s pohvalami: Pri filmu gre za živo, sodobno sporočilo in odličen filmski izraz (od filmske kamere, scene, glasbe, kostimov otroci pa so sproščeni, kakor v slovenskem filmu še niso bili). Sodoben način življenja oz-načuje kot sporen; zgodba dobi angažirano podobo, kakršne nima vsak naš film s sodobno snovjo. Sreča na vrvici je prejela veliko nagrado iranske televizije in diplomu za najboljši tuji film (v izboru je bilo več kot sto filmov za otroke in mladino z vsega sveta). Na festivalu jugoslovanskega filma v Puli je za nagrado Jelen zaostal le za nekaj desetink točk pri glasovanju gledalcev, čeprav film še ni bil sinhroniziran niti ni imel niti srbohrvaških podnapisov. Dandanes velja Sreča na vrvici za film ki je bil pro-dan v največ držav na svetu v zgodovini slovenske kinematografije. Pri nas so Srečo tako kot Kekca, uporabili za reklamne namene: šlo je za reklamno akcijo Droginih čajev ...

Ko zorijo Jagode

Osmošolka Jagoda se pogosto zaupa sošolki Ireni. Ena takih skrivnosti je njena velika ljubezen do nekoliko starejšega fanta Dragija. Tu je še Nejc, ki živi sam z mamo. Jagoda mu pomaga poiskati očeta, vendar je ta medtem že ustvaril svojo družino, v kateri ni prostora za Nejca. Fant je zaradi očetovega zavračanja in nesrečne zaljubljenosti v Jagodo pomisli celo na samomor. Ko pa se izkaže, da želi Dragi od deklice več kot lahkotno mladostno ljubezen, se njuna razmerje konča.

Film je ostal v lepem spominu, čeprav so kritiki menili drugače: »Odlični sodelavci Tomislav Pintar (direktor fotografije) in Jože Privšek (komponist) ne morejo rešiti filma z neustreznim scenarijem, pa tudi če režiser ni samostojna umetniška oseba.« Zanimivo, da film tudi tedanji mladini ni bil všeč. Očitali so mu prisiljene odnose med protagonistami, narejenimi po zastarelih predstavah o življenju mladih, neživljenjski naj bi bil tudi odnos med fantom in dekletom ...

Poletje v školjki

Tomaževo počitnikovanje kvarita spoznanje, da se mati in oče vse bolj oddaljujeta, pa tudi spori s Portorožani, saj jim ti preprečujejo zastojkarsko kopanje na portoroškem kopališču. Praske se sprevržejo v pravo bitko, vsa nasprotja pa izniči prihod motoristov, ki kradejo školjke iz morja. Združeni Pirančani in Portorožani pomagajo staremu prijatelju Luki ujeti nepridiprave. Ljubezen, ki se splete med Mileno in Tomažem, pripomore k fantovemu pristanku na selitev v Ljubljano, kjer naj bi z očetom spet zaživel kot srečna družinica.

O filmu je Vesna Borčič zapisala: »Film prinaša v zabavni film za mlade večjo profesionalnost in bo prav gotovo dobro sprejet v svetovni družini podobnih filmov.« Vesna Marinčič je menila prav nasprotno: »Film je slikanica klišejev, ki so tako trdi, da si ob njih razbiješ glavo. Zgodbe ni nobene, igre tudi ne. Kamor se ozreš – praznina ... Najhuje od vsega pa je, da je film, pa naj bo en sam velik spot, nedosleden prav v vsaki potezi, ki jo naredi ... Dobili smo mladinski film, ki deluje sklerotično, puhlo, poneumljajoče in nakladajoče, a estetsko. Saj to ne more biti res. Pa za mladino so ga delali. Jej, jej, jej!«

Naj dodam, da je film v konkurenci 25. držav prejel prvo nagrado televizije RAI Uno, to je trideset milijonov lir in velikega srebrnega zmaja na festivalu v Giffoni Valle Piana pri Salerno, dobil je Mitterandovo nagrado na festivalu v Saint Maloju v Franciji, na Svetovnem festivalu za otroke in mladino v Sofiji pa glavno nagrado kot film za mlade nad desetimi let starosti, pod desetimi so jo namenili Smrkcem. Na štirinajstem tednu domačega filma v Celju so mu gledalci dodelili Celjskega viteza. Leta 1986 je bil na tretjem mestu po gledanosti v Sloveniji: takoj za Strastmi in Mojo Afriko. Ko pa gre za reklamo, je naslov filma uporabil korejski Hyundai.

Čas brez pravljic

Tik po italijanski okupaciji se oče petčlanske družine odpravi v partizane. Okupatorji in domači kolaboracionisti zastrašijo mater, da se skupaj z otroci umakne k znancem na kmete. Vendar nesrečna družinica tudi tam ne najde miru. Nemci odpeljejo najstarejšega sina Srečka. Mati s preostalimi otroci po dolgem skrivanju, bežanju, lakoti in mrazu, naletijo na partizansko enoto. Svobodo, ki se nezadržno bliža prinese snidenje z očetom in domnevno izginulim Srečkom.

Coprnica Zofka

Zofka, grozna in neugnana coprnica nagaja kmetom in ljudem nasploh, pri tem pa ji pomaga cela jaga pajdašev. Neposlušnost ji izkazuje le trmasta metla. Gozdni škrat Šotek jo išče, ko pa se ujame v mrežo Pajkovke Zofka izgubi svojo moč. Potoči prvo solzo in postane takšna kot so običajni ljudje. To je cena razkletve, saj le tako reši škratu življenje.

600 kopij filma, Nemčija in še nekatere države pa so obnavljale pogodbe za prikazovanje tudi trideset let po nastanku tega filma). Iz sodobnega življenja so potem črpali teme filmi Ko zorijo jagode, Učna leta izumitelja Polža ter obe Poletji v Školjki. Prav prva »školjka« se lahko pohvali s številnimi domačimi in tujimi nagradami: Italija, Francija, Madžarska, fest. Slovenskega filma v Celju ...

Slednjih dveh filmov ni pospremil medijski pomp niti se niso o njima razpisali filmski kritiki.

OSEBNI POGLED NA KRITIKE IN KRITIKO

Njihovih mnenj sem se površno dotaknil zgolj zato, da bi dokazal, kako na pisanje posameznikov vplivajo povsem pritlehne podrobnosti, kot so prijateljevanje z režiserji, osebne zamere, prišepi politikov in še bi lahko našteval. Čas pokaže svoje. Opljuvani Poletji v Školjki ista revija čez dobro desetletje proglasi za kulturna filma osemdesetih let.

NEKAJ ZANIMIVOSTI O NASTAJANJU SREČE NA VRVICI IN POLETJA V ŠKOLJKI

Tako pri pisanju knjig kakor tudi scenarijev se držim načela, da mora zgodba na nekaterih mestih izsiliti na ustnice nasmešek, na drugih priklicati solze. Če tega ni, ostane v gledalcu ali bralcu praznina in delo hitro tone v pozabo.

S Srečo se je vse skupaj začelo, ko so se pri Viba filmu odločili prenesti na platno moj prvenec Ime mi je Tomaž. Zanj naj bi se ogreval Boštjan Hladnik, vendar ni bil pripravljen napisati scenarija. Vojko Duletič pa se je bolj nagibal k pisanju scenarija kot pa njegovi režiji. Tu je bil še Jane Kavčič, ki se je odločil, da bo izjemoma segel po literarni predlogi. (Pred Srečo in po njej je namreč pisal literarne scenarije sam ali pa s pomočjo Željka Kozinca, Emila Filipčiča ...) Zgodba se mu je zdela premalo filmska, zato je z veseljem prebral moj novi rokopis Teci, teci kuža moj. Ker mu je v tistih dneh ušel ljubljene kuža, ga je pripoved še toliko bolj pritegnila. Povsod jo je nosil s seboj. Ker sva takrat sodelovala pri snemanju televizijskih oddaj za kmetijce, sem med kosili in odmori spremljal njegove monologe o bodočem filmu. Vse je videl že vnaprej. Brundal si je celo melodijo, ki pa se je, roko na srce, razlikovala od kasnejše Žgurjeve skladbe. Ob povedanem je razumljivo, da je levji delež pri pisanju scenarija nosil sam, vendar pa se je ves čas zvesto držal prvega dela mojega rokopisa. Določene podrobnosti sva razreševala predvsem po telefonu. Sprejel je mojo razdelavo scenarija, ko je šlo za snemanje filma znotraj snemanja samega filma na Čevljarskem mostu. Veselil sem se njegovih domislic, s katerimi je prispeval k še boljši vizualizaciji zgodbe. Tako je mestno klapo mulcev preoblekel v indijance, saj so ti za film slikovitejši od vsakdanje oblečenih mestnih pobov. Gozd, kamor so v zgodbi otroci odpeljali psa, je preselil na teraso stanovanjskega bloka in s tem filmsko poudaril betonsko pustoto ... Med nastajanjem filma smo bili deležni političnih pritiskov, saj je šlo določenim velmožem (v našem primeru vel-ženo) v nos, da snemamo film po predlogi knjige, ki je izšla pri Mohorjevi družbi. Tako smo med filmskimi napisi zamolčali naslov literarne predloge, niso me napisali kot scenarista, čeprav mi je Kavčič to zaslugo priznal. Film bi se moral imenovati z delavnim naslovom Drži se, moj črni kuža (takšen naslov so obdržali Rusi, Angleži, Američani in še kdo), vendar pa je Svetlana Makarovič napisala pesem Sreča na vrVICI in režiser je po pesmi pre-

imenoval tudi film. Bolj kot sprejem pri gledalcih je »glave« finančnega in prodajnega sektorja Vibe filma skrbela njegova prodaja. Hudo pomembno je bilo, da kupi pravice za predvajanje takratna Sovjetska zveza. Za odkup so že po tradiciji odšteli največ denarja med vsemi: okroglih 50.000 ameriških dolarjev. Številka pove vse če pripišem, da nas je film stal 100.000 dolarjev. Nerodno je bilo le to, da je Jugoslavija veljala za neuvrščeno državo, katere prebivalci so se takrat lahko pohvalila z višjim standardom kot pa države tako imenovanega vzhodnega bloka. V filmu smo pokazali najlepše dele mesta, otroci so bili oblečeni po zahodnjaški modi, stanovali so v modernih naseljih blokov, stanovanja so bila opremljena kot se spodobi, še celo zrezek, ki ga Matic ni maral pojesti, je bil velikanski celo za naše razmere ... Strah, da bodo Rusi doživeli film kot reklamno promocijo naše politične ureditve je bil več kot umesten. Prišel je dan, ko se je na Zrinjskega ulici ustavila črna limuzina ruske izdelave. Iz nje je izstopil odgovorni pogajalec za nakup filma. Šel je k zadnjim vratom vozila in ko jih je odprl, se je vsem prisotnim odvalil od srca velik kamen: ne le, da je iz avta skočil pes, bil je – novofunlandec! Samo v Sovjetski zvezi so potem izdelali 600 kopij Sreče na vrvici, kar je za naše razmere nekaj nepredstavljivega!

Izkušnje, ki sem jih pridobil pri Sreči na vrvici sem uporabil tudi pri Poletju v školjki. Tugo Štiglic, s katerim sva bila v prvem razredu osnovne šole sošolca (hodila sva na takratno Vrtačo, kjer stoji danes Cankarjev dom), me je zaprosil za pravice knjige Ime mi je Tomaž. Nisem imel pomislekov, še bolj pa sem bil vesel povabila k pisanju scenarija. Vpletla sva še rokopis kasnejše knjige Nedelje nekega poletja, vendar pa je najbolj zanimivo to, da sva zgodbi predelala tako temeljito da o prvotnih knjigah skoraj ni bilo sledu. Vsak je dodal nekaj svojega: Tugo tatove školjk, jaz računalnika. Zanimivo je, da so naju dodani elementi motili, vendar sva našla soglasje: obdržala sva tako tatove kot tudi računalnik. Vsak mlad gledalec je v filmu našel nekaj zase: zaljubljenost, pogum, prijateljstvo, zvestobo, pomiritev v skoraj razpuščeni družini. Kako so naši mladi sprejeli film pove nekaj drobnih anekdot s filmskih premier po Sloveniji. Prva premiera je bila v piranskem gledališču Tartini. Med filmsko predstavo je bil ves čas na trnju možak, ki ga je po poklicni dolžnosti skrbela statika stare dvorane. Prostora naj bi bilo za približno 250 gledalcev, filmu pa je sledilo blizu 400 mladih. Že čez nekaj ur je bila premiera v Kopru. Popolnoma nabita dvorana. Prireditelji so nas tolažili, da v Izoli gotovo ne bo takšnega navala, saj bo tam večerna predstava. Kako zelo so se motili. V Vojniku pri Celju sem sredi predvajanja filma želel pokukati v dvorano tamkajšnjega kulturnega doma. Ko sem odprl vrata so mi trije gledalci dobesedno padli v naročje, saj je dvorana pokala po šivih. V Mozirju je ob našem prihodu (projekcija je v dvorani že potekala) blagajničarka po telefonu razlagala upravniku o navalu, kakršnega v njihovem kraju še niso doživeli. Občinstvo je snelo nova masivna vrata in upravnik na drugi strani žice kar nekaj časa ni razumel za kaj gre. Tako lahko ob koncu zapišem, da sem imel srečo, ker sem s soustvarjalci filmov uživali v plodovih svojega dela. Ni šlo za materialno bogatenje, saj si s slavo nismo mogli kupovati kruha, zato pa smo občutili notranje zadoščenje. Tudi to je nekaj!

Oko besede

DR. VANESA MATAJC

DVA MEDIJA, DVE BESEDILI

Ko književno besedilo preide v svojo filmsko adaptacijo, obstaja v drugem mediju. Značilnosti tega drugega medija pa nujno spremenijo obliko književnega besedila in s tem vsaj nekoliko tudi pomenske možnosti njegovega sporočila: v umetniškem besedilu/filmu sta oblika in medij sporočila neločljiva od pomena. Kaj to pomeni za filmsko adaptacijo, saj je filmski medij že sam po sebi izrazito medmedialen: sočasno združuje učinke jezikovnega, vizualnega in akustičnega ... posredovanja sporočila in na vse te načine oblikuje svoje filmske znake (zaradi te sočasnosti je film naposled samosvoj medij). Zato se mi zdi pravzaprav bolj smiselno kot o filmski adaptaciji govoriti o filmski transformaciji književnega besedila. Adaptacija je v vsakem primeru že transformacija: drugi avtor ustvarja sporočilo v drugem mediju in pričakuje drugačnega prejemnika (prejemnik – gledalec - pa drugače posredovano, drugačno sporočilo).

Po drugi strani pa izraz filmska adaptacija vendarle natančneje opozarja, da je njeno izvorno sporočilo književno posredovano. S tem je filmska adaptacija zmeraj še bolj izrazito medmedialno sporočilo (Irina Rajewska). Samo da je ta medmedialnost zdaj tudi zaporedna: primerjamo filmsko sporočilo z izvornim književnim; in medija začneta součinkovati šele v tej zaporednosti.

Na tej podlagi je imel referat namen odgovoriti si na vprašanje, kje so razlike med književnostjo in filmom. Natančneje: kako lahko filmska adaptacija, književno sporočilo v drugem mediju, transformira in hkrati ohrani umetniški učinek književnega sporočila? In tudi: kako lahko filmska adaptacija izgubi umetniški učinek književnega sporočila? In nasprotno: kako lahko filmska adaptacija iz neumetniškega književnega sporočila ustvari – filmsko – umetnino?

Odgovori, ki jih do neke mere daje literarna teorija, pri tem postanejo – vprašanja; vprašanja za teorijo filma, na nekaterih točkah, ki so obema teorijama mogoče skupne (?). Zato se je tudi ta referat poniglavo spremenil v zasnutek radovednega dialoga: v štirih teoretskih izhodiščih, razcepljenih na četvero vprašanj:

- 1.) Filmska adaptacija ohranja fabulo književnega besedila. Ali v svoji transformaciji ohrani tudi siže? Do kam lahko seže sprememba sižeja, da je filmska adaptacija še vedno adaptacija in ne popolnoma suveren avtorski film? Avtor,

ko oblikuje, "delujoč" v sporočilu (Umberto Eco) "usmerja" bralčeve ali gledalčeve množice interpretacij. Kako avtor/režiser deluje v filmskem sporočilu?

- 2.) Književno besedilo jezikovno predstavlja svoje "predmete" tako, da predstavlja njihove določene vidike, druge vidike pa pusti prazne - kot "prazna mesta"-, da jih bralec konkretizira sam (Roman Ingarden). Film ima pri ustvarjanju "praznih mest" drugačne možnosti kot jezikovni medij – ob jezikovnih tudi vizualne in akustične. Zaznavanje filmskega besedila je zato bližje kompleksnemu izkustvu ali zaznavi resničnosti. Po eni strani filmu to na prvi pogled zmanjša možnost "praznih mest". Po drugi strani pa lahko "prazna mesta" film ustvarja na dosti več načinov. Kako, konkretno?
- 3.) Po eni od tipologij v filmu lahko prevladuje metaforični ali metonimični princip; prvi naj bi ustvarjal manj realistično, drugi bolj realistično sporočilo. Ali v filmskih adaptacijah mladinskih književnih besedil prevladuje metonimični, realistični tip? (Zaradi svoje trdne pravljичne logike je to tudi filmska "potteriana".) In kako ustvarja "prazna mesta" za različne interpretacije?
- 4.) Ker v filmu sodeluje več medijev, lahko tudi zelo jasno omejuje pomene sporočila. Če se za to odloči, seveda. Nekoč je bil film, tudi mladinski, lahko tudi v očitni službi ideološke propagande in pri tem prekosil svojo književno predlogo. Kako, s kakšnimi sredstvi? In kako je s tem danes?

Okno besede

TANJA POGAČAR

SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST

V PRIREDBAH ZA FILM IN TELEVIZIJO

Na seznam so uvrščene priredbe slovenske leposlovne mladinske literature za celovečerne filme ter TV-filme in TV-nadaljevanke. Podatki so zbrani iz navedene literature, za TV-filme in TV-nadaljevanke pa v dokumentaciji TVS in v uredništvu otroških in mladinskih oddaj TVS. Pri knjigah so upoštevane prve izdaje. Podatki za bibliografijo so zbrani v arhivu centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo, v Mestni knjižnici Ljubljana, v Knjižnici Otona Župančiča. Podatke smo zbrali **Aleksander Lavrenčič** (dokumentacija TVS), **Lučka Petač** (uredništvo otroških in mladinskih oddaj TVS) in **Tanja Pogačar**.

Risani in lutkovni filmi in oddaje ter gledališke in glasbene priredbe niso upoštevani, saj zbiranje podatkov o zelo velikem številu tovrstnih priredb zahteva več časa, kot ga je bilo na voljo. Bogato zakladnico priredb slovenske mladinske literature, slikanic ter lutkovnih, gledaliških in glasbenih iger, za film in za TV-oddaje avtorjev, kot so Ela Peroci, Svetlana Makarovič, Kajetan Kovič idr., velja čim prej predstaviti. Na tem mestu omenjam nekaj primerov odličnih priredb, kot so prvi slovenski celovečerni barvni lutkovni film ZVEZDICA ZASPANKA (Frane Milčinski), igrana lutkovna TV-serija (6 delov) UDARNA BRIGADA (Anton Ingolič) in igrice za otroke, v kateri nastopajo lutke (13 delov), KOSOVIRJA NA LETEČI ŽLICI (Svetlana Makarovič).

Na seznam so uvrščeni tudi filmi in oddaje, ki niso bili posneti kot izrazito mladinski, ali niso bili posneti po mladinskih literarnih predlogah, vendar pa obravnavajo življenje mladostnikov. Prav mladostniki so danes tista ciljna skupina, ki so ji tako literatura kot tudi drugi mediji začeli posvečati večjo pozornost. Na Dunaju je osnovan filmski festival, ki je namenjen predstavitvi filmov za mlade v obdobju med otroštvom in odraslostjo, saj otroški filmski festivali in siceršnji filmski festivali prav mladostnikov ne nagovarjajo. Pri nagrajenki z nagrado ALMA 2008, The Astrid Lindgren Memorial Award, avstralski pisateljici Sonyi Hartnett je žirija v obrazložitvi poudarila pisateljčino prizadevanje za ožvitev literature prav za mladostnike. V to skupino sodijo Sedmina, Ljubezen, Gorenčev vrag in Hit poletja.

Seznam je razdeljen na skupino celovečernih filmov raznih produkcijskih družb in na skupino TV-filmov in TV-nadaljevanj. Urejen je kronološko po letih prvega predvajanja.

CELOVEČERNI FILMI PO MLADINSKIH LITERARNIH DELIH

1951

KEKEC. Scenarij: Jože Gale in Frane Milčinski. Režija: Jože Gale. Direktor fotografije: Ivan Marinček. Glasba: Marjan Kozina. Igralci: Matija Barl, Frane Milčinski, France Presetnik in drugi. Produkcija: Triglav film, Ljubljana. Črno bel. Knjiga: VANDOT, Josip: Kekec nad samotnim breznom. Ilustr. Ivo Erbežnik. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1952. Ponatis iz Zvončka: Kekec nad samotnim breznom. Zvonček, letnik 1924.

1958

KALA. Scenarij: Ivan Ribič. Režija: Andrej Hieng in Krešo Golik. Direktor fotografije: Janez Kališnik. Glasba: Blaž Arnič. Igralci: Lojze Potokar, Stevo Žigon in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Črno bel. Knjiga: RIBIČ, Ivan: Kala. Ilustr. Vladimir Lakovič. Ljubljana: Prešernova družba, 1956.

1963

SREČNO KEKEC. Scenarij: Ivan Ribič. Režija: Jože Gale. Direktor fotografije: Ivan Marinček. Glasba: Marjan Vodopivec. Igralci: Velimir Gjurin, Blanka Florjanc, Martin Mele, Ruša Bojc in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Prvi slovenski barvni dolgometražni film. Knjiga: VANDOT, Josip: Kekec na volčji sledi. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1957. (Knjižnica Sinjega galeba 39). Ponatis iz Zvončka: Kekec na volčji sledi. Zvonček, 1922.

1967

GRAJSKI BIKI. Scenarij: Primož Kozak. Režija: Jože Pogačnik. Direktor fotografije: Janez Kališnik. Glasba: Zoran Hristić. Igralci: Nikola-Kole Angelovski, Hana Brejchova in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Črno bel. Knjiga: KAVALAR, Peter: Grajski biki. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1962. (Zbirka Pota mladih).

1968

KEKČEVE UKANE. Scenarij: Ivan Ribič. Režija: Jože Gale. Direktor fotografije: Rudi Vavpotič. Glasba: Bojan Adamič. Igralci: Zlatko Krasnič, Boris Ivanovski, Polde Bibič in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni. Po »planinskih pripovedkah« Josipa VANDOTA. Prezvzeti so le liki!

1969

SEDMINA. Scenarij: Matjaž Klopčič. Režija: Matjaž Klopčič. Direktor fotografije: Rudi Vavpotič. Glasba: Jože Privšek. Igrajo: Rade Šerbedžija, Snežana Nikšić, Mirko Bogataj in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: ZUPANČIČ, Beno: Sedmina. Ljubljana: Mladinska knjiga (Sivi kondor 10). V knjižnici je knjiga za odrasle.

1973. 1974

PASTIRCI. Scenarij: Ivan Potrč. Režija: France Štiglic. Direktor fotografije: Rudi Vavpotič. Glasba: Alojz Srebotnjak. Igralci: Andrej Čevka, Miha Levstek in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana & Kinematografi, Zagreb. Barvni. (Filmografija slovenskih celovečernih filmov 1931- 1993 in M. Štefančič jr. navajata leto 1973, S. Rugelj in S. Šimenc navajata leto 1974).

Knjiga: BEVK, France: Pastirci. Ilustr. Nikolaj Pirnat. Ljubljana: Mladinska matica, 1935.

1977

SREČA NA VRVICI. Scenarij: Jane Kavčič. Avtor literarne predloge: Vitan Mal. Režija: Jane Kavčič. Direktor fotografije: Mile de Gleria. Glasba: Dečo Žgur. Igralci: Matjaž Gruden, Lidija Kozlovič in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana & Vesna film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: MAL, Vitan: Teci, teci kuža moj. Ilustr. Mira Ličen. Celje: Mohorjeva družba, 1975. (Mladinska knjižnica 3).

1978

KO ZORIJO JAGODE. Scenarij: Ivan Potrč. Režija: Rajko Ranfl. Direktor fotografije: Tomislav Pinter. Glasba: Jože Privšek. Igralci: Irena Kranjc, Roman Goršič, Metod Pevec in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: JURCA, Branka: Ko zorijo jagode. Ilustr. Jože Ciuha. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1974. (Zbirka Odisej).

1984

LJUBEZEN. Scenarij: Rajko Ranfl. Režija: Rajko Ranfl. Direktor fotografije: Jure Pervanje. Glasba: Urban Koder. Igralci: Rok Bogataj, Lenča Ferenčak in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: ROŽANC, Marjan: Ljubezen. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1979 (Zbirka Nova slovenska knjiga).

1986

ČAS BREZ PRAVLJIC. Scenarij: Željko Kozinc in Boštjan Hladnik. Avtor filmske zgodbe: Borut Pečar. Režija: Boštjan Hladnik. Direktor fotografije: Jure Pervanje. Glasba: Urban Koder. Igralci: Damjan Koren, Bernarda Gašperčič in drugi.

Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: PEČAR, Borut: Čas brez pravljic. Ilustr. Borut Pečar. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1975 (Matjaževa knjižnica).

1986

POLETJE V ŠKOLJKI. Scenarij: Vitan Mal in Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Rado Likon. Glasba: Jani Golob. Igralci: David Sluga, Kaja Štiglic in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: MAL, Vitan: Ime mi je Tomaž. Ilustr. Zdenka Borčič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1972. (Knjižnica Sinjega galeba 160) in rokopis: Nedelje nekega poletja, knjiga je izšla kasneje: MAL, Vitan: Nedelje nekega poletja. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana: Prešernova družba, Vrba, 1996.

2002

POZABLJENI ZAKLAD. Scenarij: Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Ubald Trnkoczy. Glasba: Jože Potrebuješ. Igralci: Žiga Zver, Aleš Šubic in drugi. Produkcija: Timaro Productions & TV Slovenija. Barvni.

Knjiga: SIVEC, Ivan: Pozabljeni zaklad. Ilustr. Dunja Kofler. Ljubljana: Kmečki glas, 1987.

MLADINSKE KNJIGE PO CELOVEČERNIH MLADINSKIH FILMIH

1986

Naslov filma: POLETJE V ŠKOLJKI. Scenarij: Vitan Mal in Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Rado Likon. Glasba: Jani Golob. Igralci: David Sluga, Kaja Štiglic in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni.

Knjiga: MAL, Vitan: Poletje v školjki. Fotostrip. Ljubljana: Delavska enotnost, 1986. (Zbirka za otroke in mladino).

1988

Naslov filma: POLETJE V ŠKOLJKI (II). Scenarij: Vitan Mal in Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Rado Likon. Glasba: Jani Golob. Igralci: Kaja Štiglic, David Sluga in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni. 1988.

Knjiga: MAL, Vitan, Tugo Štiglic: Poletje v školjki. Drugi del. Fotostrip. Ljubljana: Delavska enotnost, 1988. (Zbirka za otroke in mladino).

1988

Naslov filma: POLETJE V ŠKOLJKI (II). Scenarij: Vitan Mal in Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Rado Likon. Glasba: Jani Golob. Igralci: Kaja Štiglic, David Sluga in drugi. Produkcija: Viba film, Ljubljana. Barvni. 1988.

Knjiga: MAL, Vitan: Poletje v školjki 2. Ilustr. Ivan Marko. Fotografije: Zdenka Vetovec. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1988. (Matjaževa knjižnica).

Pisatelj Vitan Mal opozarja na to, da je v povezavi s filmom Sreča na vrvici (1977) nastala njegova knjiga, ki se vsebinsko veže na zgodbo iz filma in na snemanje: MAL, Vitan: Mali veliki junak. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1979 (Knjižnica Sinjega galeba 221)

TV FILMI IN TV NADALJEVANKE PO MLADINSKIH LITERARNIH DELIH

Vse v produkciji TVS, uredništvo otroških in mladinskih oddaj, razen v seznamu navedenih izjem.

1968

ČRNI BRATJE. Scenarij: France Bevk. Režija: Staš Potočnik. Kamere: Silvo Knuplež, Stanko Jarc, Anton Potočnik. Igrajo: Janez Škof, Pavle Kovič in drugi. Elektronsko, črno belo.

Knjiga: BEVK, France: Črni bratje. Ilustr. Dore Klemenčič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1952.

1968

TAJNO DRUŠTVO PGC. Scenarij: Anton Ingolič. Režija: Janez Drozg. Kamere: Silvo Knuplež, Drago Tretnjak, Anton Potočnik. Igrajo: Iztok Čebular, Marči Milavec, Stanko Zlatko, Meta Frelj, Štefka Drolc, Frane Milčinski in drugi. Elektronsko, črno belo.

Knjiga: INGOLIČ, Anton: Tajno društvo PGC. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1958 (Knjižnica Sinjega galeba).

1970

BRATOVŠČINA SINJEGA GALEBA. Scenarij: Miloš Mikeln, Janez Kolar. Režija: France Štiglic. Direktor fotografije: Žaro Tušar. Glasba: Marjan Vodopivec. Igrajo: Mitja Primec, Matija Poglajen in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 8 delov.

Knjiga: SELIŠKAR, Tone: Bratovščina Sinjega galeba. Ilustr. Albert Širok. Ljubljana: Mladinska matica, 1936.

1971

NAOČNIK IN OČALNIK Scenarij: Leopold Suhodolčan. Režija: Franc Uršič. Kamere: Ištvan Gedei, Ivo Sicherl, Matjaž Jamšek. Igrajo Brane Ivanc, Janez Hočevar – Rifle, Niko Goršič in drugi. TV nadaljevanka, elektronsko, črno belo, 10 delov.

Knjiga: SUHODOLČAN, Leopold: Naočnik in Očalnik mojstra med detektivi. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1973. Prva objava v reviji Pionir 1970/71.

1971

NINA IN IVO. Scenarij: Ela Peroci. Režija: Anton Tomašič. Direktor fotografije: Ivo Belec. Glasba: Urban Koder. Igrajo: Barbara Bahovec, Bojan Pogačnik in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 8 delov.

Knjiga: PEROCI, Ela: Ivo in Nina V: Na oni strani srebrne črte. Ilustr. Ančka Gošnik Godec. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970 (Cicibanova knjižnica).

1973

MLADOST NA STOPNICAH. Scenarij: France Štiglic. Režija: France Štiglic. Direktor fotografije: Ivan Marinček. Glasba: Marjan Vodopivec. Igrajo: Tomaž Jazbec, Marina Urbanc in drugi. Dramska redakcija. TV nadaljevanka, barvna, 6 delov.

Knjiga: INGOLIČ, Anton: Mladost na stopnicah. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1962 (Žepna knjiga Školjka 5).

1975

UTONILO JE SONCE. Scenarij: Lado Troha. Režija: Lado Troha. Direktor fotografije: Franjo Meglič. Glasba: Kruno Cipci. Igrajo: Zlatko Dobrič, Aleksander Valič in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 6 delov.

Knjiga: ZIDAR, Pavle: Kukavičji Mihec. Maribor: Obzorja, 1972.

1976

MILI MOJ ARIEL. Scenarij: Mira Mihelič. Režija: Igor Prah. Direktor fotografije: Viki Pogačar. Igrajo: Mojca Poljanec, Mojca Jakša, Sava Sever in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 5 delov.

Knjiga: MIHELIČ, Mira: Pridi, mili moj Ariel. Ilustr.: Roža Piščanec. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1965 (Knjižnica Sinjega galeba).

1976

ODPRAVA ZELENEGA ZMAJA. Scenarij: Slavko Pregl. Režija: Staš Potočnik.. Direktor fotografije: Ivo Belec. Glasba: Jože Privšek. Igrajo: Peter Ternovšek, Gorazd Lemajič, Robert Rakar, Željko Juričev in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 6 delov.

Knjiga: PREGL, Slavko: Odprava zelenega zmaja. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976 (Cicibanova knjižnica).

1976

PESTERNA. Scenarij: Milena Ogorelec po literarni predlogi Franceta Bevka. Režija: Igor Prah. Direktor fotografije: Žaro Tušar. Igrajo: Tjaška Smrekar, Anamarija Bernot, Aleš Zajec, Miranda Zaharija, Milena Muhič, Tone Gogala in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 2 dela.

Knjiga: BEVK, France: Pesterna. Ilustr. Ljubo Ravnikar. Gorizia: Unione editoriale goriziana, 1939.

1976

SOLZICE. Scenarij: Milena Ogorelec. Režija: Igor Prah. Direktor fotografije: Žaro Tušar. Igrajo: Igor Grm, Alenka Vipotnik, Kristijan Muck. Barvni film.

Knjiga: PREŽIHOV, Voranc: Solzice. Ilustr. France Mihelič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1949.

1977

MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB. Scenarij: Kajetan Kovič. Režija: Marjan Ciglič. Direktor fotografije: Janez Verovšek. Igrajo: Zvezdan Randjelović, Miha Baloh in drugi. Izvršni producent Viba film. TV nadaljevanka, barvna, 7 delov. Knjiga: KOVIČ, Kajetan: Moj prijatelj Piki Jakob. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana: Borec, 1972 (Kurirčkova knjižnica).

1979

ANKINE RISBE. Scenarij: Ela Peroci. Režija: Igor Prah. Direktor fotografije: Viki Pogačar. Igrajo: Ana Marija Patricija Bernot, Alenka Vipotnik, Dare Valič in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 4 deli. Knjiga: PEROCI, Ela: Na oni strani srebrne črte. Ilustr. Ančka Gošnik Godec. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970 (Cicibanova knjižnica).

1979

ČAROVNIK UJTATA. TV priredba: Milena Ogorelec. Režija: Zoran Lesič Vukotič. Direktor fotografije: Sandi Videnšek. Igrajo: Jurij Souček, Nadim Alkhatib in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 4 deli. Knjiga: BREST, Vida: Veliki čarovnik Ujtata. Ilustr. Melita Vovk – Štih. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1974 (Cicibanova knjižnica).

1981

MIŠKOLIN. TV priredba: Jurij Souček. Režija: Zoran Lesič Vukotič. Igra: Jurij Souček. TV nadaljevanka, elektronsko, barvno, 11 delov. Knjiga: RIBIČIČ Josip: Miškolin. Ilustr. Elko Justin. Ljubljana: Mladinska matica, 1931.

1984

GORENČEV VRAG. Scenarij: Mate Dolenc. Režija: Boštjan Hladnik. Direktor fotografije: Joco Žnidaršič. Glasba: Jani Golob. Igrajo: Borut Škraba, Zlatko Šugman, Polona Vetrih in drugi. Mladinska redakcija. TV nadaljevanka, barvna, 3 deli. Knjiga: DOLENC, Mate: Gorenčev vrag. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1977 (Nova slovenska knjiga). (V knjižnici je med knjigami za odrasle).

1985

GENIJI IN GENIJALCI. Scenarij: Slavko Pregl, Dušan Jovanovič in Alja Predan. Režija: Vuk Babič, Jože Vozny. Direktor fotografije: Jure Pervanje. Glasba: Bojan Adamič. Igrajo: Metod Pevec, Bert Sotlar in drugi. Dramska redakcija. TV nadaljevanka, barvna, 8 delov. Knjiga: PREGL, Slavko: Geniji v kratkih hlačah. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1978 (Knjižnica Sinjega galeba).

1985

NASLIKAM TIČKO. Scenarij Marjan Frankovič. Režiser Marjan Frankovič. Direktor fotografije: Ivo Belec. Glasba: Lado Jakša. Igrata: Katja Klep in Blaž Rode. Barvni film.

Iz knjige: ŽUPANČIČ, Oton: Ciciban in še kaj. Ljubljana: »Omladina«, 1915.

1987

DOMAČA NALOGA ZA UČITELJA A. K. Scenarij: Andrej Brvar. Režija: Igor Pediček. Direktor fotografije: Bojan Kastelic. Igrajo: Evgen Car, Maks Furjan, Mila Kačič. Barvni film.

Knjiga: BRVAR, Andrej: Domača naloga. (Za učitelja A. K.). Ilustr. Zmago Jeraj. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1985. (Matjaževa knjižnica).

1989

MALA ODISEJA. Scenarij: Andrej Brvar, Igor Pediček. Režiser: Igor Pediček. Direktor fotografije: Bojan Kastelic. Glasba: Andrej Trobentar. Igrajo: Niko Aracki, Emil Filipčič in drugi. Barvni film.

Knjiga: BRVAR, Andrej: Mala odiseja. Ilustr. Zmago Jeraj. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1988 (Matjaževa knjižnica).

1989

ZIMSKA ROMANCA. Scenarij: Tanja Mastnak in Igor Pediček. Režija: Igor Pediček. Direktor fotografije: Mojmir Konič. Igrajo: Renato Jenček, Peter Boštjančič, Zvezdana Mlakar in drugi. Barvni film.

Knjiga: BRVAR, Andrej: Zimska romanca. Ilustr. Zmago Jeraj. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1988 (Matjaževa knjižnica).

2001

DVOJNE POČITNICE. Scenarij: Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Andrej Lupinc. Glasba: Jože Potrebuješ in Čuki. Igrajo: Dani in Dušan Poslek, Katja Šivec, Dare Valič in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 3 deli. Tudi film. Produkcija: TV Slovenija & Timaro Productions.

Knjiga: DOLINAR, Brane: Dvojne počitnice. Pravo ime pisatelja je Brane Demšar. Ilustr. Marijan Bregar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1959 (Knjižnica Sinjega galeba).

2005

ZVESTI PRIJATELJI. Scenarij: Franc Arko. Režija: Franc Arko. Direktor fotografije: Valentin Perko. Glasba: Jože Potrebuješ, Čuki. Igrajo: Miloš Batelino, Roman Končar in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 3 deli. Tudi film. Produkcija: TV Slovenija.

Knjige: NOVAK, Bogdan: Morska skrivnost (1992), Grajski strah (1992), Pozor, hud pes (1993), Bela past (1993), Hudobna graščakinja (1993), Usodni piknik (1993), Gozdni samotar (1993), Super špon (1993), Razbojniški brlog (1993), Lepotec Bučko (1993). Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992, 1993 (Zbirka Zvesti prijatelji).

2005

ŽIVLJENJE KOT V FILMU. Scenarij Nejka Omahen in Špela Kuclar. Režija: Špela Kuclar. Direktor fotografije: Andrej Lupinc. Glasba: Drago Ivanuša. Igrajo: Neja Brglez, Tjaša Razdevšek in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 3 deli. Tudi film. Produkcija: TV Slovenija.

Knjiga: OMAHEN, Nejka: Življenje kot v filmu. Ljubljana: DZS, 2000 (Zbirka Dober dan, roman št. 15).

2006

POZABLJENI ZAKLAD. Scenarij: Tugo Štiglic. Režija: Tugo Štiglic. Direktor fotografije: Ubald Trnkoczy. Glasba Jože Potrebuješ, Čuki. Igralci Žiga Zver, Aleš Šubic in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 3 deli. Tudi film (2002). Produkcija: Timaro Productions & TV Slovenija.

Knjiga: SIVEC, Ivan: Pozabljeni zaklad. Ilustr. Dunja Kofler. Ljubljana: Kmečki glas, 1987.

2006

KAKO SEM VIDEL SVET IZPOD MIZE. Scenarij: Milivoj Roš. Režija: Milivoj Roš. Glavni snemalec: Bruno Pulič. Glasba: Igor Benko. Igrajo Milivoj M. Roš, Sandi Šalamon in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 8 delov.

Knjiga: ROŠ Milivoj: Kako sem videl svet izpod mize. = Kak san vido svejt spod stola. Ilustr. Nevenka Miklič. Murska Sobota: ZKD; Maribor: Litera, 2005 (Edicije revije Separatio; 22).

2008

Naslov filma: HIT POLETJA. Scenarij: Feri Lainšček, Metod Pevec, po noveli Ferija Lainščka. Režija: Metod Pevec. Direktor fotografije: Simon Pintar. Glasba: Boštjan Gombač. Igrajo: Ula Furlan, Bojan Emeršič in drugi. TV film, barvni. Uredništvo igranega programa. Produkcija: TV Slovenija.

Knjiga: LAINŠČEK, Feri: Hit poletja. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2008.

MLADINSKE KNJIGE PO TV FILMIH IN TV NADALJEVANKAH

1995

Naslov TV nadaljevanke: JUNAKI PETEGA RAZREDA. Scenarij: Janja Vidmar. Režija: Boris Jurjaševič. Direktor fotografije: Tomislav Pinter. Glasba Zoran Predin. Igraljo: Sebastjan Šoba, Ivi Švegovič, Bojan Emeršič in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 3 deli.

Knjiga: VIDMAR, Janja: Junaki petega razreda. Grosuplje: Mondena Kreativne komunikacije, 1995 (Zbirka Zlata nit).

1998

Naslov TV nadaljevanke: MOJ PRIJATELJ ARNOLD. Scenarij: Janja Vidmar, Boris Jurjašević. Režija: Boris Jurjašević. Direktor fotografije: Tomislav Pinter. Glasba: Zoran Predin, Ivo Meša, Mirko Vuksanovič. Igrajo: Blaž Novak, Bojan Emeršič, Nataša Barbara Gračner in drugi. TV nadaljevanka, barvna, 5 delov.

Knjiga: VIDMAR Janja: Moj prijatelj Arnold. Mladinski roman po istoimenski TV - nadaljevanki. Ljubljana: DZS, 1997 (Zbirka Dober dan, roman!).

ŠE NE PREDVAJANO

ANICA. Scenarij: Desa Muck. Režija: Franc Arko. Glasba: Boštjan Grabnar. TV nadaljevanka, barvna, 10 delov. Produkcija TVS.

Knjige: MUCK Desa: Anica in grozovitež (2001), Anica in materinski dan (2001), Anica in zajček (2001), Anica in Jakob (2002), Anica in športni dan (2002), Anica in velike skrbi (2003), Anica in počitnice (2004), Anica in velika skrivnost (2004), Anica in prva ljubezen (2005), Anica in skrivnostna maska (2007). Ilustr. Ana Košir. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007 (Zbirka Anica).

DISTORZIJA. Scenarij: Matevž Luzar. Režija: Miha Hočevar. Produkcija TVS & NORA Production.

Knjiga: DIM Dušan: Distorzija. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2005 (Zbirka Najst).

VIRI IN LITERATURA:

1. FILMOGRAFIJA slovenskih celovečernih filmov = Filmography of Slovene feature films : 1931 – 1991. Ljubljana: Slovenski gledališki in filmski muzej, 1994. (Slovenski film ; 15).
2. FILMOGRAFIJA slovenskih celovečernih filmov : 1994 – 2003 = Filmography of Slovenian feature films : 1994 – 2003. Ljubljana: Slovenska kinoteka, 2005. (Slovenski film. Nova serija; št. 4).
3. RUGELJ, Samo: Stranpota slovenskega filma : zapisi o kinematografiji 2000 – 2007. Ljubljana: Umco, 2007. Knjižna zbirka Premiera ; št. 64. Modra premiera.
4. RUGELJ, Samo: V isto reko ne moreš stopiti dvakrat, filmska nadaljevanja prihodnosti. Ljubljana: Umco, 2001. Zbirka Rdeča premiera.
5. ŠIMENC, Stanko: Panorama slovenskega filma. Ljubljana: DZS, 1996. 1. izd.
6. ŠTEFANČIČ, Marcel jr.: Na svoji zemlji : zgodovina slovenskega filma. Ljubljana: Umco, 2005. (Knjižna zbirka Premiera ; št. 50. Rdeča premiera).

Avtorje, prisotne na Srečanju slovenskih mladinskih pisateljev, prosim, da morebitne popravke in dopolnitve posredujete pisatelju Vitanu Malu ali sporočite na naslov: Tanja Pogačar, Peričeva 35, 1000 Ljubljana, tel. 01 436 30 89 / 041 943 181.

Okno besede
Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev 2008

V E Č E R N I C A

nagrada za najboljše mladinsko
literarno delo, izšlo v minulem letu

Pokrovitelj: ČZP Večer

VEČERNICO, nacionalno nagrado za najboljše slovensko mladinsko literarno delo, izšlo v minulem letu, sta leta 1996 ustanovila Podjetja za promocijo kulture FRANC-FRANC d.o.o. ter revija Otrok in knjiga. Pokroviteljstvo nad nagrado je prevzelo Časopisno-založniško podjetje VEČER. O nagradi in njenem dobitniku vsako leto odloča petčlanska žirija, ki jo sestavljajo po eden predstavnik obeh ustanoviteljev, predstavnik pokrovitelja, predstavnik Društva slovenskih pisateljev in predstavnik Zveze bibliotekarskih društev Slovenije - Slovenske sekcije IBBY. Žirija izmed obravnavanih del najprej izbere pet finalistov, nato pa med njimi odloči o vsakoletnem dobitniku.

Doslej so bili finalisti in dobitniki večernice:

Večernica za leto 1996

Tone Pavček: *Majnice*
Bina Štampe Žmavc: *Ure kralja Mina*
Dim Zupan: *Leteči mački*
Desa Muck: *Kremplin*
Lela B. Njatin: *Velikanovo srce*

VEČERNICO JE PREJEL TONE PAVČEK.

Večernica za leto 1997

Desa Muck: *Lažniva Suzi*
Milan Dekleva: *A so kremšnite nevarne?*
Milan Jesih: *Štiri igre za otroke*
Andrej Rozman Roza: *Skrivnost špurkov*
Janja Vidmar: *Moj prijatelj Arnold*

VEČERNICO JE PREJELA DESA MUCK.

Večernica za leto 1998

Janja Vidmar: *Princeska z napako*
Janja Vidmar: *Aknožer*
Vitan Mal: *Ta grajski*
Bina Štampe Žmavc: *Muc Mehkošapek*
Maja Novak: *Vile za vsakdanjo rabo*

VEČERNICO JE PREJELA JANJA VIDMAR ZA DELO PRINCESKA Z NAPAKO.

Večernica za leto 1999

Polonca Kovač: *Kaja in njena družina*

Kajetan Kovič: *Mačji sejem*

Lilijana Praprotnik Zupančič: *Resnične pravljice in pripovedke*

Feri Lainšček: *Žlopi*

Maja Novak: *Male živali iz velikih mest*

VEČERNICO JE PREJELA POLONCA KOVAČ.

Večernica za leto 2000

Feri Lainšček: *Mislice*

Marjan Tomšič: *Katka in Bunkec*

Milan Dekleva: *Alica v računalniku*

Danila Žorž: *Poskus*

Matea Reba: *Zmajček Bim in Bimbi*

VEČERNICO JE PREJEL FERİ LAINŠČEK.

Večernica za leto 2001

Matjaž Pikalo: *Luža*

Desa Muck: *Anica in zajček*

Andrej Makuc: *Oči*

Bina Štampe-Žmavc: *Ukradene sanje*

Marjan Tomšič: *Martova velika junaštva*

VEČERNICO JE PREJEL MATJAŽ PIKALO.

Večernica za leto 2002

Marjana Moškrič: *Ledene magnolije*

Dim Zupan: *Tmovaška mafija*

Miroslav Košuta: *Njune zgodbe*

Vinko Moderndorfer: *Muc Langus in čarovnička Gajka*

Jana Bauer: *Izginjevalec čarovnic*

VEČERNICO JE PREJELA MARJANA MOŠKRIČ.

Večernica za leto 2003

Slavko Pregl: *Srebro iz modre špilje*
Desa Muck: *Anica in velike skrbi*
Peter Svetina: *Mroček dobi očala*
Janja Vidmar: *Prijatelj*
Bina Štampe-Žmavc: *Pogašeni zmaj*

VEČERNICO JE PREJEL SLAVKO PREGL.

Večernica za leto 2004

Igor Karlovšek: *Gimnazijec*
Neli Kodrič: *Na drugi strani*
Desa Muck: *Anica in velika skrivnost*
Franjo Frančič: *Dražen in jaz*
Borut Gombač: *Velike oči male budilke*

VEČERNICO JE PREJEL IGOR KARLOVŠEK.

Večernica za leto 2005

Dušan Dim: *Distorzija*
Slavko Pregl: *Spričevalo*
Janja Vidmar: *Fantje iz gline*
Danila Žorž: *Izkop*
Barbara Gregorič Gorenc: *Tri pike ...*

VEČERNICO JE PREJEL DUŠAN DIM.

Večernica za leto 2006

Miklavž Komelj: *Zverinice*
Majda Koren: *Eva in kozel*
Marko Kravos: *Trst v žepu*
Irena Velikonja: *Poletje na okenski polici*
Janja Vidmar: *Uspavanka za mladega očka*

VEČERNICO STA PREJELI MAJDA KOREN IN IRENA VELIKONJA.

Okno besede Večernica za leto 2007

Žirija v sestavi *Tone Partljič* (predsednik, predstavnik Društva slovenskih pisateljev), *Darka Tancer Kajnih* (predstavnica revije *Otrok in knjiga*), *dr. Vida Medved Udovič* (predstavnica Podjetja za promocijo kulture Franc-Franc), *Petra Vidali* (predstavnica ČZP Večer) in *Ida Mlakar* (predstavnica Zveze bibliotekarskih društev Slovenije in Slovenske sekcije IBBY) je obravnavala slovenska mladinska literarna dela, ki so izšla v letu 2007. Izmed pregledanih del je najprej izbrala pet finalistov:

Ervin Fritz: *Vrane*

Andrej Predin: *Na zeleno vejo*

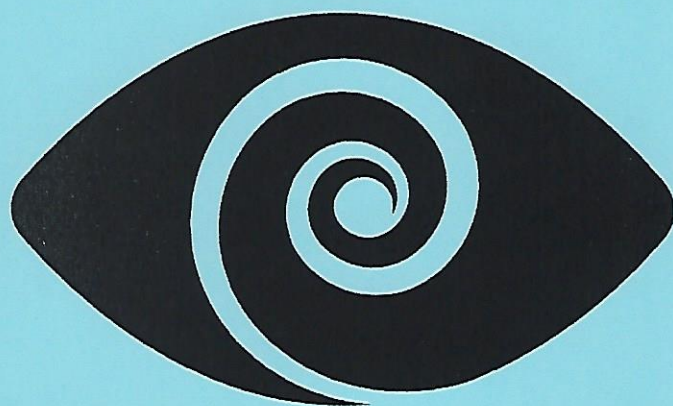
Andrej Rozman Roza: *Kako je Oskar postal detektiv*

Anja Štefan: *Štiri črne mravljice*

Dim Zupan: *Hektor in mala šola*

Na svoji zadnji seji je žirija odločila, da večernico za leto 2007 prejme

Ervin Fritz
za pesniško zbirko
VRANE.

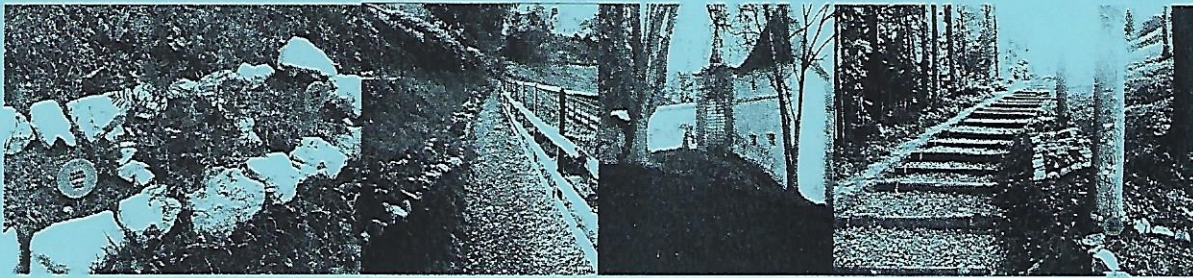

Okno besede

Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev 2008

EKSKURZIJA

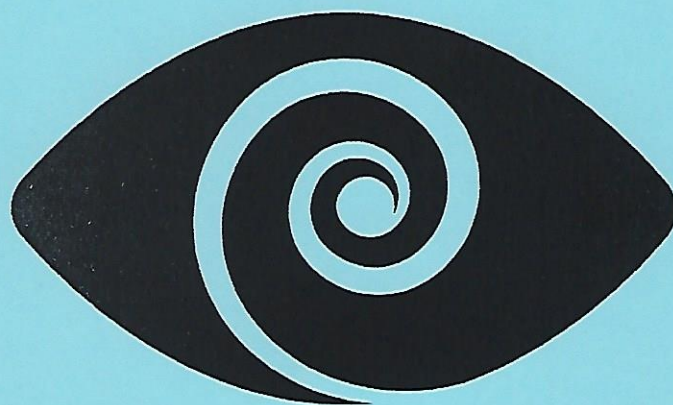
Popotovanje v svet zelišč
in vinske trte

Zdravilne rastline imajo v slovenskem prostoru bogato tradicijo in v Zeliščnem parku Negova bomo spoznali najpomembnejše. Park se ponaša z več kot 500 različnimi vrstami, zeliščar Andrej pa nas bo vodil med gredicami okoli obnovljenega negovskega gradu ter nam ob koncu ogleda ponudil čaj.

Toda kaj bi grad brez grajske gospoščine? Ali je mogoče, da se grof in grofica na poznoseptembrski dan sprehajata med gredicami, medtem ko na prangerju barabin premišljuje svojo usodo? Seveda je, še posebej, če negovski grad obiščejo udeleženci Očesa besede.

A z negovsko zgodbo popotovanja po Slovenskih goricah še ne bo konec. Po Ščavniški dolini in mimo domačije Petra Dajnka, ki je z enako strastjo ljubil črke in čebele (na eni od ekskurzij smo jo že spoznali), se bomo podali na Turistično kmetijo Borko. Tam nam bodo člani Folklorne skupine Črešnjevci, ljudski godec in Samo Tuš, prelevljen v lik viničarja Korla, predstavili etnografsko-folklorno izročilo tega dela Slovenskih goric. Tisti, ki bodo želeli, pa se bodo lahko odpravili v bližnji vinograd na trgatev.

Okno besede

Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev 2008

SPREMLJEVALNI
PROGRAM

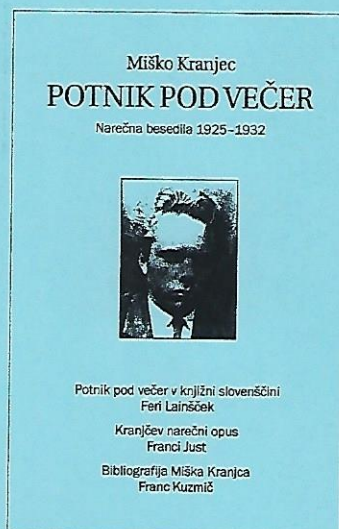
Okó besede VEČERNIČINA LITERARNA BERA 2007 MIŠKO KRANJEC: POTNIK POD VEČER

V konferenčni dvorani hotela Diana je na ogled razstava mladinskih literarnih del, ki so izšla v letu 2007 in jih je žirija za podelitev večernice vključila v svojo obravnavo. Razstavo je pripravila višja knjižničarka Vesna Radovanovič iz Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti.

Letos mineva 100 let od rojstva Miška Kranjca, pisatelja, ki je Prekmurje vrisal v slovenski literarni zemljevid. Njegov pripovedni opus v knjižni slovenščini je slovenski kulturni javnosti poznan, z njim je soustvarjal književnost slovenskega socialnega realizma in z njim je ustvaril (pris)podobo Prekmurja, ki so jo posvojile številne gene-racije slovenskih bralcev. Manj znano pa je, da je Kranjec v letih 1925-1932 pisal tudi v prekmurskem narečju. Ob tej jubilejni priložnosti je založba Franc-Franc izdala knji-go Potnik pod večer, ki vsebuje Kranjčeva narečna leposlovna besedila in predstavlja nekoliko drugačnega Kranjca. Njegove narečne pripovedi je v knjižno slovenščino prestavil Feri Lainšček, leposlovna besedila pa spremljata spremna študija Francija Justa in celovita bibliografija Kranjčevih del, ki jo je pripravil Franc Kuzmič. Z recita-lom iz Kranjčeve narečne proze in s kratko predstavitvijo knjige bomo počastili spo-min na pisatelja, ki je ustvarjal tudi za otroke in mlade.

Pravijo, da je cvetje v protoletje najlepše. Tisto, štero prvo požene in izvete po snegu. Pa šče tak mali, neznamen cvet, vzbudi v nas svetlo razpoloženje, veselo vüpanje, nado v lepše sunčene dneve, zakaj rože hodijo samo s suncom in gde nega sunca, nega rož, in gde rož nega, tüdi sunca nega.

Pravijo, da je prva ljübezen najlepša. Tista, ki vzklije po prvi mladosti. Najlepša je in najsvetlejša, brez osebnih koristi, iska-joča samo sunca in lepote. Najplemenitejša je, ar nikaj ne računa. Samo ljübezen je je in nega nikšnih števil, nikših pomišljajov. Išče samo odmeva svojoj düši: svo-

jemi trpljenji, svojo radosti. To je prva ljübezen. Večna, četüdi vsigdar skoro nesrečno končana. Pravim: večna in je. Zakaj, ka je ednok človek vzljübio, vzlübio z vso svojo düšo, tistoga nej mogoče več strgati iz srca, nej mogoče pozabiti. In naj nastane iz te ljübezni šče tak veliko sovraštvo, bo to sovraštvo le odmev neizmerne ljübezni, znak prevaranoga zavüpanja, to je, da je človek tam prevaran, gde si niti misliti ne bi mogo, da bo.

Takšna je prva ljübezen, najlepša, najčistejša, najplemenitejša in večna. Ne računa nikdar in ne goljufa; in je od prvoga trenutka nesrečna ...

Oko besede

PETEK, 26. SEPTEMBER 2008

9³⁰

Začetek srečanja Oko besede 2008
restavracija hotela Diana

10³⁰ – 12³⁰

Hit poletja (filmska projekcija)
kinodvorana v zabaviščnem središču Party Max Murska Sobota

14³⁰

Simpozij na temo
»Slovenska mladinska književnost in film«
konferenčna dvorana hotela Diana

17³⁰

Predstavitve razstave »Večerničina literarna bera 2007« in knjige »Potnik pod večer«
konferenčna dvorana hotela Diana

19⁰⁰

Podelitev večernice
Gledališka dvorana v soboškem gradu

SOBOTA, 27. SEPTEMBER 2008

9⁰⁰ – 17⁰⁰

Ekскурzija »Popotovanje v svet zelišč in vinske trte«
Radgonsko-Kapelske gorice: zeliščni park v Negovi, Turistična kmetija Borko v Črešnjevcih

Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede 2008 so podprli: